УДК 791
DOI: https://doi.org/10.31500/2309-8813.15.2019.185939

Проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» в алгоритмі Венеційської бієнале

ОКСАНА ЧЕПЕЛИК

Анотація. Розглянуто український проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» для залучення його до національного культурологічного дискурсу та здійснено аналіз тем, розроблених в ньому, з урахуванням проекції цієї проблематики на український та світовий контексти. Зіставлено контексти, з якими проект працює в Тайвані, в Україні та в алгоритмі Венеційської бієнале. Проаналізовано проект українського мистецтва, створений як продовження довготермінового проекту «Колайдер» в мистецькій резиденції Культурного Парку Шаулонг в Тайвані. Виявлено мультивекторність проекту та різні типи зв'язку зі східною філософською думкою, що проявляє продуктивні мистецькі стратегії і сприяє розвитку сучасного мистецтва. Простежено хронологію виникнення, поступового розвитку, презентації елементів та експонування проекту в рамках ARTBAT FEST 8 (Almaty Art Center, Алмати, Казахстан, 2017), проекту Terra Firma на ГОГОЛЬFEST'17, у повноформатному вигляді — в Галереї A13 Культурного Парку Шаулонг в м. Тайнані (2018), фотографічної частини — в Галереї A4 в рамках TiFF-2019 (Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, 2018), як об'єкту чистої форми — на виставці «Анатомія Симулякра» в ІПСМ НАМУ, з відеомаппінгом в рамках Carbon Media Art Festival — 2019 у Києві, на Міжнародному фестивалі «Карпатський простір — 2019» у Музеї мистецтв Прикарпаття в Івано-Франківську, на Міжнародній конференції RIXC-2019 в Латвійському національному художньому музеї в Ризі, в ландшафтних просторах Національного історико-археологічного заповідника «Ольвія» та на виставці «Символізм» в Музеї сучасного мистецтва Корсаків в Луцьку в 2019 році. В епоху, коли множинність правд відбивається в кривих дзеркалах медіа, інтелектуальні вправи і викриття — важливий навігатор для орієнтування на місцевості. Проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» опрацьовує проблематику Венеційської бієнале щодо глобальних викликів, війни та миру, протистояння демократичного й тоталітарного світів в епоху алгоритму.

Ключові слова: Українське мистецтво, Венеційська бієнале, алгоритмічне суспільство, мистецтво новітніх технологій, культурологічний дискурс.

Постановка проблеми. Ральф Ругофф, куратор 58-ої Венеційської бієнале, обрав тему May You Live in Interesting Times / «Щоб ти жив в цікаві часи!», відсилаючи до слів британського політика Остіна Чемберлена, який ще в середині 1930-х років, згадавши вигадане європейськими політиками китайське прокляття «Щоб ти жив в епоху змін!», написав: «Немає сумнівів, що це прокляття лягло на нас» [1]. І ця подвійна відсилка як до Китаю, так і до політики, що передувала Другій світовій війні, коли брат Остіна, Невілл Чемберлен, увійшов в історію своєю фразою «Я привіз вам мир!» після підписання Мюнхенської угоди з Гітлером 1938 року [2, с. 380], актуалізує проблематику бієнале щодо глобальних викликів, війни та миру, протистояння демократичного й тоталітарного світів в епоху алгоритму.

Зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Тема статті пов'язана з загальнодержавною програмою Інституту проблем сучасного мистецтва Національної Академії мистецтв України, зокрема з темою «Науково-тео-

1. Оксана Чепелик, проект site-specific-інсталяція «Простір Калабі — Яу», проект «Код міста» / «City Code» (ARTBAT FEST 8, Almaty Art Center, Алмати, Казахстан, 2017)

ретичний і практичний контекст сучасного мистецтва, естетики і культурології». Подолання ізоляціонізму як принципу української культурної політики є нагальним завданням для мистецької спільноти сьогодні. Практичні завдання рефлексії щодо глобальних викликів, війни та миру, протистояння демократичного й тоталітарного світів в епоху алгоритму лежать як в площині культурології, так і відображають нагальний політичний виклик перед яким стоїть країна, що п'ятий рік поспіль відвойовує свою незалежність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До розгляду залучено низку як наукових публікацій, так і статей в засобах масової інформації, оскільки наш час характеризується відсутністю мистецтвознавчої критики, лакунами щодо низки мистецьких феноменів як всередині країни, так і за кордоном, токсичністю комунікацій і очевидним розривом поколінь.

Теоретиною базою для розвитку і обґрунтування проекту слугували роботи, що розглядали часопростір в парадигмі квантової фізики та її зв'язок зі свідомістю людини. У збірнику під редакцією М. Корнєєва та Є. Торчинова «Гайдеггер і східна філософія: пошуки взаємодоповнення культур» розглядалися паралелі й подібності онтологічних, епістемологічних і антропологічних ідей Мартіна Гайдеггера з ідеями провідних мислителів Сходу.

О. Д. Панов в роботі «Технологічна сингулярність, теорема Пенроуза про штучний інтелект і квантова природа свідомості» розглядає можливість існування квантових процесів обробки інформації в мозку, оскільки непрямий доказ великої ролі квантово-інформаційних процесів в роботі мозку існує і пов'язаний з теоремою Пенроуза про ШІ (штучний інтелект).

Конференція на тему «Конституційні виклики в алгоритмічному суспільстві» відбулася у Флорентійському університеті 9–11 травня 2019 року. Джек Балкін розглядає свободу слова в алгоритмічному суспільстві в роботі «Свобода слова в алгоритмічному суспільстві: великі дані і приватне керівництво».

Теми, означені в проекті, в українському сучасному мистецтві досі комплексно не розроблялися.

Цілі статті. Метою статті є розгляд проблематики, з якою працює авторський мультимедійний проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», для залучення його до національного культурологічного дискурсу та аналіз тем, розроблених в проекті, з урахуванням проекції цієї проблематики на український контекст та контекст Венеційської бієнале 2019. Нагальним є завдання проаналізувати та зіставити вищеозначені контексти. Важливими для теорії і практики є питання, чи отримує мистецтво сигнали від сучасного суспільства, яке б'ється в судомах пологів свого майбутнього, і які сигнали отримує сучасне суспільство від мистецтва, іншими словами, як світ вловлює вібрації часу, а також про місце мистецтва в умовах нового політичного і технологічного світового ладу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Якщо довготерміновий авторський проект «Генезис», розвиваючи стрижневу ідею генофонду, стосувався теми народження, був структурований як ДНК з подвійною спіраллю й основами, розташованими горизонтально між двома спіральними ланцюжками, що об'єднують гендерну проблематику, час, простір, інформаційні потоки, новітні технології, science-art, комерціалізацію й людину,

2. Оксана Чепелик, відео-інсталяція «Код міста» / «City Code», (ARTBAT FEST 8, Almaty Art Center, Алмати, Казахстан, 2017)

розглядаючи взаємозв'язки між соціальним розвитком та економічними, екологічними, демографічними та біоетичними проблемами з необхідним залученням історичних ретроспекцій, болісного сьогодення й відповідної деформації майбутнього, то авторський проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», рефлектуючи алгоритмічне суспільство, будується як антитеза алгоритму. Адже алгоритми мають цілу низку характерних властивостей [3, с. 129], як-от кінечність, дискретність, визначеність, ефективність, масовість. Але ці якості цілком характерні для Венеційської бієнале. На основі подібності алгоритмів різних сфер діяльності була навіть сформована концепція, або ж теорія експертних систем. За останні півтора-два десятиліття комп'ютер став невід'ємним атрибутом нашого життя, комп'ютерна лексика стає усе більш звичною. Слово «алгоритм» в наші дні відоме, ймовірно, кожному. Воно впевнено зробило крок навіть в розмовну мову, й сьогодні ми нерідко зустрічаємо в газетах і чуємо у виступах політиків вираз «алгоритм поведінки», «алгоритм успіху» або навіть «алгоритм зради». Академік Н. Н. Моісеєв назвав свою книгу «Алгоритми розвитку», а відомий лікар Н. М. Амосов — «Алгоритм здоров'я» і «Алгоритми розуму» [4, с. 14]. А це означає, що слово живе, збагачуючись все новими значеннями й смисловими відтінками. Тому залучення алгоритму Бієнале у Венеції 2019 року, аби розглянути проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», видається як смисловою роботою зі стрічкою Мебіусу, так і у візуальному вимірі такою, що наближає його до древнього символу Уроборосу, що зображує змію або дракона, який ковтає власний хвіст, де алгоритмічне суспільство, квантова фізика, свідомість і східна філософія розглядаються у перетікаючій магмі культурології. Проект є продовженням довготермінового авторського проекту «Колайдер», який, схрещуючи фізику з цивілізаційними катаклізмами, які переживає світ, порушує питання: чи є люди «елементарними частками» в системі прискорювачів і впливів глобальних сил, чи енергія взаємодії здатна породити нові значення, нові форми мислення і нові шляхи існування в світі [5, с. 364]?

Авторський проект City Code (іл. 1) в Алмати (2017) і його фокус на публічних місцях різних міст (іл. 2) був оцінений спеціальним відбірковим журі, і авторка запрошена для його реалізації до Тайваню. Це був не тільки шанс для розвитку проекту з подальшою експансією в азійський регіон Далекого Сходу, але і можливість безпосередньо долучитися до опрацювання ідей східної філософії. Це було запрошення до участі у програмі мистецької резиденції Арт-поселення Шаулонг / Soulangh artist Village (SAV) та до демонстрації арт-проекту в галереї A13 Культурного Парку Шаулонг в серпні — вересні 2018 року. Надійшло також запрошення прочитати лекції: «Міжнародний фестиваль соціальної скульптури та інші дослідження арт-практик в урбаністичному середовищі» — про залучення людей, груп і громад до мистецьких процесів, де місто — у фокусі дослідження, і «Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва і новітніх технологій», засновану на авторській монографії, — про проекти, що перебувають на перехресті медіаарту і соціального простору. У Тайвані активно займаються реанімацією старої індустріальної інфраструктури — трансформуються полишені цукрові фабрики часів окупації Тайваню Япо-

3. Запрошення, проект Оксани Чепелик «Мета-Фізичний Часо-Простір» (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018)

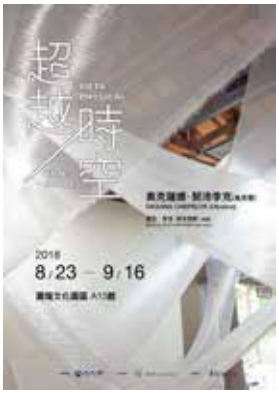

4. Плакат, проект Оксани Чепелик «Мета-Фізичний Часо-Простір» (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018)

нією (1895–1945) і створюються культурні парки, в яких відкриваються мистецькі резиденції. Наразі створено сім міжнародних арт-резиденцій: чотири — в Тайбеї, дві — в Тайнані (Soulangh / Шаулонг та Tsun-Yeh / Цон-Є) і одну — в Тайджуні. Новостворена мистецька інфраструктура вражає просторовим дизайном, рівнем концептуального наповнення і технологічного оснащення. Арт-поселення Шаулонг — державна інституція під орудою Державного бюро з питань культури міста Тайнань в Культурному Парку Шаулонг. В червні 2018 року Міністерство культури Тайваню організувало Art Forum в Тайбеї — Міжнародну зустріч кураторів бієнале з різних країн Південно-Азійського регіону — 2018 New Southbound Policy Series of Cultural Exchanges — і провело виїзну сесію в Культурному Парку Шаулонг, де в арт-резиденції свої роботи представили художники: Іван Андраде / Ivan Andrade (Іспанія), Оксана Чепелик / Oksana Chepelyk (Україна), Мікела Мартелло / Michela Martello (Італія/США), Сеґіун Лі / Sehyun Lee (Корея) і Я-Вен Фу / Ya-Wen Fu (Німеччина/Тайвань).

Художники в різних арт-резиденціях Тайваню мають можливість взяти участь в конкурсі на Exchange Residency, і успішний кандидат отримує резиденцію з презентацією робіт у Музеї образотворчих мистецтв в Тайбеї. В результаті конкурсного відбору вже серед міжнародних митців автора було запрошено до Exchange Residency 29 червня — 18 липня 2018 року в Кванду музеї в Тайбеї та до демонстрації авторських фільмів, яка відбулася 13 липня 2018 року, в день народження Олега Сенцова, і перетворилася на акцію солідарності. Цим показом розпочався новий цикл KD Museum Goes Late відомої Кванду Бієнале. Починаючи зі своєї першої експозиції в 2008 році Кванду Бієнале поєднує персональні виставки десяти художників з різних країн Азії, щоб утворити перехрестя й сконструювати главу в сучасному мистецтві, що належить виключно Азії. Одночасно, відповідно до академічної орієнтації університетських художніх музеїв, Кванду Музей образотворчих мистецтв запланував «Азійський сучасний художній форум», створивши платформу для діалогу, який відповідає методам незахідного стилю азійського сучасного мистецтва. З досить прагматичним підходом ця ідея матеріалізується у комунікативних зв'язках, що характеризує багатовекторний діалог для азійського сучасного мистецтва і, крім того, забезпечує можливість співпраці між його різними дисциплінами. Цього року Кванду бієнале поєднує п'ять напрямків і зусилля п'яти кураторів з різних країн, однією з яких є кураторка Кванду музею Сенді Гсіучіх Ло / Sandy Hsiuchih Lo. Показ моїх робіт організовано в спеціальній галереї музею, до програми включено

5. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», site-specific-інсталяція (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018) Фото Річа Матхесона

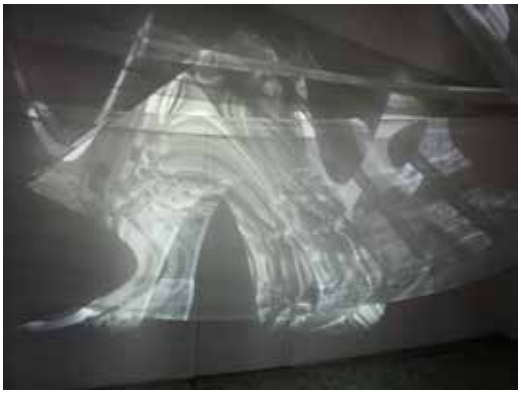

6. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», site-specific-інсталяція (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018)

6 короткометражних фільмів: «Хор глухонімих» (1998/2004), презентований в Україні в рамках виставки «Flashback. Український медіа-арт 90-х», «Улюблені іграшки лідерів» (1998) та «Хроніки від Фортінбраса» (2001) (обидва демонструвалися в ПінчукАртЦентрі у 2015 і 2017 роках), «Маніфесто» (2011), «Йордан» (2014) і «Жертвоприношення» з авторського повнометражного циклу «Жінка і війна» (2014), що демонструвався на кінофестивалях в Італії та Греції. Яким чином Кванду музей висвітлює мистецтво та підігріває зацікавленість? Щоб отримати популярність і визнання, художній музей повинен мати адекватні засоби задля тривалої промоції виставок, а саме презентувати художні роботи в якісному просторі.

Проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» (автор Оксана Чепелик, Україна; звук Ріко Граупнер, Німеччина), демонструвався в Галереї A13 Культурного Парку Шаулонг в Тайнані (Тайвань) 23 серпня — 16 вересня 2018 року, де авторці була вручена нагорода «Почесний художник 2018». Проект пропонує діалог між концепцією просторового досвіду і переформатуванням часопросторових стосунків сприйняття у відео, рухаючись в бік імерсивного середовища (іл. 3). Імерсивність (занурення) — це важлива властивість середовища, що відображає його можливості щодо залучення суб'єкта до системи стосунків, визначуваної вмістом середовища, тобто ефект присутності, комплекс відчуттів людини, що знаходиться у штучно створеному тривимірному світі, в якому вона може міняти точку огляду і т. ін. Імерсивність можна визначити як властивості технологічної частини середовища, що забезпечують психологічний стан людини, в якому його «Я» сприймає себе оповитим, включеним і таким, що взаємодіє з деяким середовищем, що забезпечує йому безперервний потік стимул-реакцій і досвіду (іл. 4). Занурення має довгу історію, яка невід'ємно пов'язана з мистецтвом, архітектурою та символічними системами, — наскальні малюнки можуть вважатися ранніми системами занурення (імерсивними системами), церкви середньовіччя також були налаштовані на створення трансформуючого середовища для відвідувачів шляхом поєднання архітектури, світла та символіки. Інсталяції часто мають site-specific-характер, та не завжди мають заздалегідь обумовлені розміри. Оскільки вони існують у фізичному середовищі та мають нерозривний зв'язок з ним (незалежно, чи закритий простір, чи громадський), вони завжди включають у себе акцентний просторовий або архітектурний елемент, який має змінне значення для роботи в цілому.

«Мета-Фізичний Часо-Простір» — це серія робіт, що стосується просторової форми рухомого зображення у site-specific-інсталяції, де людина

7. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», site-specific-інсталяція (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018)

8. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», імерсивний простір (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018) Фото Річа Матхесона

занурена в космогонічне перетікаюче середовище як звернення до ідеї «плинності» дигітального світу Марка Гансена («Нова філософія для нових медіа») [6, с. 31], очевидно, базованої на понятті «Дао» як потоку Всесвіту (іл. 5). Цей принцип дозволяє досліджувати так звані «Цікаві часи», визначену тему 58-ої Венеційської бієнале сучасного мистецтва 2019 року, вловлюючи плинність непомітних змін, які ми переживаємо зараз, а саме — перехід до алгоритмічного суспільства, «гібридної війни», «фейкових новин» з використанням соціальних медіа і повороту до мілітаризації. Влада сьогодні передусім в руках у тих, хто використовує код, аналітику даних і потоки інформації.

Ще в 1938 році в дивовижній роботі «В тіні завтрашнього дня. Діагноз духовної недуги нашої епохи» Йохан Хейзінга, творець класичної теорії гри, наслідуючи Платона щодо граючих, щасливих, як діти, «обраних» «Homo ludens», але таких, хто володіє рефлексивними процедурами формулювання діалектичних «запитань щодо буття», з тривогою писав про те, що «через настирливість чинного апарату культури… <…> …сучасний пересічний індивідуум дуже схильний піддаватися впливу дешевого масового продукту [7, с. 276]. Вже тоді, на ранніх етапах становлення масової культури, «підвищена візуальна сугестивність» нових форм мистецтва усвідомлювалася Й. Хейзінгою як деградація естетичного сприйняття, що провокує зростання пасивності глядача, «помутніння критичної здатності» до суджень. Сьогодні, в епоху неототалітарних широкоформатних маніпуляцій свідомістю з використанням шоу-бізнесу та накиданням масам альтернативної реальності, коли, за виразом Оксани Забужко, відбувається «синтез Луб'янки і Голлівуду», де новий тоталітаризм проникає під виглядом шоу-бізнесу, це складає досить небезпечну тенденцію. Ліворадикальні мислителі Артур Крокер і Міхаель Вайнштейн у своїй праці «Сміття даних. Теорія віртуального класу» виявили політекономічне коріння соціально-культурного тріумфу феномена віртуальності, де втілюється новий колоніалізм, відбувається «… за допомогою електронного тіла внутрішня колонізація (endocolonization. — О.Ч.) неелектронного світу часу, історії і людської плоті» [8, с. 19], і віртуальний клас суворо оберігає привілейовану монополію на управління глобальним потоком цифрових комунікацій. Це здійснюється за допомогою «м'якої сили» — спокушанням зручністю мережі.

І культура електронної ери, згідно з аналізом Тетяни Савицької, перейшла на обслуговування власників «інформаційних супер-магістралей»: «Виявилося, що віртуалізація культури, що подається як глобальне know how, є механізмом поставленої на потік конвертації в електронний субститут значимого для індивідуума змісту його психологічного та фізіологічного життя, тобто органі-

9. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», імерсивний простір (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018) Фото Річа Матхесона

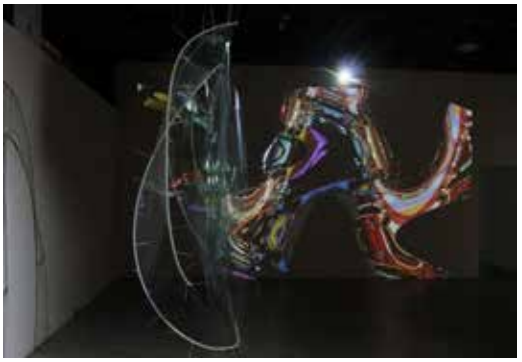

10. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», імерсивний простір (Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, м. Тайнань, Тайвань, 2018)

зація за допомогою дигітальних технологій свого роду сну наяву, а саме: накинутого, керованого сну наяву» [9]. В епоху масового інтерфейсу людини і машини, коли активність людей зводиться до інтерактивності з екраном, а зовнішнє і внутрішнє, суб'єкт і об'єкт почали перетікати один в одного по топологічній моделі стрічки Мебіуса, «…безперешкодне тиражування фантазмів підсвідомого для вирощування нового людства лягло в основу нової культурно-антропологічної матриці, багато в чому відповідальної за породження алогічних структур соціального світу» [9]. Тоді як нещодавно у дигітальних формах комунікації вбачали надію для нових можливостей демократичної участі, сьогодні вони набули збочення і були перетворені в ідеальні ключі до дверей для досконалого контролю над мільярдами людей. Буття, віддане на поталу надзвичайно потужній владі контролю і цензури, стало conditio humana, основною умовою нашої культури і суспільства. І ця відмова від усвідомлення, що парується з нашою любов'ю до легкості та егоїзмом, запрошує новий тоталітаризм запровадити нове суспільство з попередньо запрограмованим поділом між елітою користувачів гіпершвидкої інформації, про що попереджав ще Й. Хейзінга, і широкою масою інтерактивних споживачів, які безупинно лайкають якісь зображення й месседжі, щоб контролювати усі їхні практики і преференції. Так, доктор Бернхард Серексе (Німеччина) — історик мистецтва, незалежний міжнародний куратор, письменник, експерт в галузі електронного та дигітального мистецтва й куратор виставки в ZKM (Карлсруе, Німеччина), — опираючись на ідеї Артура Крокера та Міхаеля Вайнштейна, у своєму дослідженні інформаційних потоків попереджає про необхідність усвідомлення загрози нашого поступального руху до «повного контролю: у напрямку до нового людства». Це перекодування людства призводитиме до найгіршого з усіх тоталітаризмів, такого «прекрасного нового світу» [10, с. 96], в якому кожен буде поінформований про те, що він або вона уподобали, залишаючись у своїй бульбашці непоінформованими щодо всього іншого. Тому 73 % під час українських виборів виявилися таким шокуючим сюрпризом для інтелектуального прошарку українського суспільства. Мистецтво та технології можуть відкрити і проявити приховані невидимі шари.

Формулювання теми бієнале видає погляд Ральфа Ругоффа як вченого, що досліджує світ під мікроскопом іззовні / outside. Проект пропонує погляд ізсередини / inside. Авторка з України є інсайдером / insider. На нас випробовують технології і, варто сказати, дуже вдало. Але ми і випробувачі / explorer без скафандрів, захисних механізмів і протиотрути — все опробовуємо на власній шкурі. Геополітична напружена ситуація Тайваню

11. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», Галерея A13, Культурний Парк Шаулонг, Тайнань, Тайвань, 2018

12. Оксана Чепелик, лайт-бокс, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», TiFF-2018 — Тайнаньський Міжнародний Фото Фестиваль (Галерея A4, Культурний Парк Шаулонг, Тайнань, Тайвань, 2018)

з більш впливовим Китаєм теж свідчить про актуальність погляду інсайдера (іл. 6).

Через просторові ідеї проект звертається до пошуку розуміння Всесвіту у фізиці. І це стосується як квантової фізики, так і людської свідомості в епоху алгоритмічного суспільства. Звернення до фізики авторки як свідка чорнобильської трагедії не є випадковим (яким чином мікрочастка може зруйнувати не тільки життя людини, а й все живе на планеті?), це теж погляд інсайдера (іл. 7). Згідно з теорією суперструн, в кожній точці нашого 4-вимірного простору знаходиться 6-вимірний простір Калабі — Яу. Аби зрозуміти структуру 6-вимірного многовиду Калабі — Яу, звернімося до стрічки Мебіуса — двовимірного компактного маніфолду, що фактично є безкінечною замкненою на собі петлею, як уроборос. В наш час уроборос символізує самоаналіз, вічне повернення, або циклічність, безперервний цикл нескінченного творення природи й деструкції, життя й смерті (іл. 8). Постійні зміни можуть бути поясненням гібридної природи тайваньської культури, в якій легко змішуються східні і західні підходи. Вісь, що проходить через центр кола, — один з фундаментальних образів в даосизмі (іл. 9). Як центр світового колообігу, вона виступає символом руху і оновлення, але руху через невизначний свідомістю буттєвий розрив, що навіть не усвідомлюється нею. Вона — середовище взаємооборотності Дао, як в стрічці Мебіуса, або «нейтралізації речей», позапросторове та позачасове джерело простору й часу, осереддя порожнечі буття [11, с. 124]. У Тайвані проект був поділений на два простори: живий і дигітальний, які існують у суперпозиції.

Стрічку Мебіуса в експозиції трасформовано у поверхню, що є кроком у бік формування 6-вимірного многовиду Калабі — Яу. А сам експозиційний простір реструктурується як фрагмент алгебраїчного простору Калабі — Яу з безупинним перетікаючим рухомим зображенням, що унаочнює алгоритмічну структуру прихованих інформаційних потоків, на які ми не можемо впливати (іл. 10). Проект ставить запитання: чи це демократія? Часопростір в проекті представлений у відеопанорамі як посиланні на традиційний китайський панорамний живопис. Відеопанорама, що складається з 24–60 фрагментів рухомого зображення, повільно рухається, активуючи механізм аудіовізуальних «трансмутацій» (фізичний термін Марії Кюрі) [12]. Згенерована візуальність: завдяки застосуванню коду до активного і реактивного світу навколо нас, утворюється нова дигітальна біосфера, що пропонує глядачеві імерсивний досвід. Відеоконтент для імерсивного сприйняття структурує та збирає досвід, яким ми виявляємося огорнуті й у який ми занурені. Спеціальне

13. Оксана Чепелик, проект «Нейронна мережа» («Анатомія Симулякра», ІПСМ НАМУ, 2018)

14. Оксана Чепелик, проект «Нейронна мережа» (Carbon Media Art Festival, ВДНГ, 2018)

програмне забезпечення й технології використовуються, щоб за допомогою візуального сприйняття простору створити «розширений» світ [13, с. 96]. Спотворення працюють на образ, і смислових трансформацій виявляється безліч у проекті (іл. 11). Це мистецтво, що є свідоцтвом сьогоднішньої викривленої соціальної дійсності та її травм. Глядач співвідноситься з минулим і перспективами. Роздуми про свободу індивідуума і тоталітаризм — нагальність, з якою має до справи Тайвань перед експансіоністськими намірами Китаю, що особливо реактуалізується після анексії Росією українського Криму.

Німецький саунд-художник Ріко Граупнер, що створив музичний супровід для просторів проекту «Мета-Фізичний Часо-Простір», працює з живими видами, що продукують звуки: він записує комах, птахів, закладає ці файли в написану ним програму, яка й витворює музику. У звукоряд вмонтовано цитату з музики Едуарда Артєм'єва до фільму Андрія Тарковського «Соляріс» за романом Станіслава Лема з мислячим Океаном — як ключ до розуміння. В романі піднято філософсько-етичні проблеми пізнання світу, антропоцентризму, людяності, відповідальності. Таким чином, у проекті йдеться про Землю як живий організм з власною свідомістю, де людина є однією з живих істот. Вільно перетікаючий світловживопис, рухаючись в руслі філософії Чжуан-цзи, говорить про світ, що постає у вигляді плавильної печі, де все нескінченно і постійно перетікає одне в одне, (взаємо)трансформується. Це світ, в якому панує Хаос. Кожна людина в будь-який момент може стати печінкою миші, лапкою комахи або навіть Полярною зіркою. Дао є всеохопним: воно присутнє як в найвеличніших сутностях, явищах, так і в таких огидних речах, як сеча та фекалії [14, с. 712]. А це якраз розробка поняття «іншого», до якого філософія західного світу наблизилась тисячоліття потому. Втім, китайська філософія спиралась на метафізичні духовні елементи релігії та світогляду, де базовими були пошуки шляхів звільнення від життєвих колізій. У проекті панорамна презентація тайваньської церемонії, де багаторазові події співіснують в ряду рухомого зображення: містичного, магічного, одночасно реального і віртуального, — підважує роль ритуалу в сучасному світі (іл. 12). Проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» фокусується на сценарії виживання для планети в поточній турбулентній реальності пропаганди і постправди, аби пропонувати критичні підходи. Ритуал убезпечує людину колективною дією, виводячи з зони її страхів і занепокоєнь. Проект — про нинішню невпевненість і страхи сучасної людини в період нової реальності алгоритмічного суспільства в контексті «гібридної війни». З одного боку, спільне ви-

15. Оксана Чепелик, проект «Нейронна мережа» (Carbon Media Art Festival, ВДНГ, 2018)

16. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», Музей мистецтв Прикарпаття (Міжнародний фестиваль «Карпатський простір», Івано-Франківськ, 2019)

конання громадських ритуалів стверджує єдність, дає можливість відчути свою причетність до спільноти та її життя, творити групову ідентичність, що наслідує ідею, яка одночасно виступає ідеалом. Згідно з визначенням Мері Дуглас, ритуали «слугують як для вираження віри, так і прихильності певним символічним системам» [15, с. 112]. Ритуали підпорядковані регламенту та ієрархіям, а також слугують інструментами управління масами. І на сьогоднішній день ця функція ритуалу корелюється з впливом соціальних медіа. Ми проводимо обряди, приносимо жертви й віримо, що все буде добре. Адже ритуали народного волевиявлення погоджені на найвищому рівні. «Ось тільки буквальне втілення казок в життя неможливе. Тому як справжнісінькі нарциси ми захищаємося від реальності за допомогою ідеалізації і знецінення» [16]. Нині існують ритуали ініціації, соціальні, політичні, кризові, календарні, корпоративні, магічні, релігійні й т. ін. В основі ритуальної культури лежить постійно відновлювана цілісна картина світу, в той час як класична європейська культура орієнтована на дискретність. Принцип однакової поведінки, незмінності та обов'язковості для всіх членів колективу має в культурі ритуального типу самодостатній характер. Ритуал є тут практично єдиним синкретичним засобом відчуження, зберігання та відновлення родового знання, первинним інструментом розвитку «колективного несвідомого». У класичній європейській культурі суб'єктом пізнання стає людина, що виділилася з роду. Отже, класична європейська культура пов'язана з розвитком індивідуальної свідомості і дає безліч зразків поведінки, розробляючи весь спектр можливостей по відношенню до норми. Сьогодні індивідуалістичні принципи свідомості дозволяють направляти гігантські ресурси і технологічні засоби на своє власне благо і на шкоду дуже багатьом людям.

У східній філософії Дао — це як принцип іманентності, так і трансцендентності, внутрішнього і зовнішнього, невидимого і видимого. У сучасному трактуванні це можуть бути глибокі рівні мікросвіту, «темна» речовина Всесвіту, яку шукають зараз астрофізики, щось ще більш невидиме і невідоме, але таке, що пронизує все, як, наприклад, магнітні поля або гравітаційні хвилі, але ще фундаментальніше, як джерело одиниць, що становить творчу силу існування. Загальна тема мультимедійного проекту «Мета-Фізичний Часо-Простір» стосується взаємозв'язку свідомості і квантової фізики. Квантова фізика сьогодні здатна пояснити існування двох моделей світоустрою у суперпозиції, опинитися в якійсь із них може весь світ, в залежності від усвідомленого вибору кожного індивідууму, як запоруки подолання кризи і виживання людства, про що свідчила східна філософська думка ще тисячоліття тому.

17. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», Музей мистецтв Прикарпаття (Міжнародний фестиваль «Карпатський простір», Івано-Франківськ, 2019)

18. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», Музей мистецтв Прикарпаття (Міжнародний фестиваль «Карпатський простір», Івано-Франківськ, 2019)

«Феномен метелика» Чжуан-Цзи може пояснити поняття «віртуальність» набагато ефективніше, ніж сучасна західна філософія це робить сьогодні. Адже віртуальна реальність (VR) та іммерсивна технологія обіцяють бути повсюдними вже в недалекому майбутньому, тому набагато ширша аудиторія, ніж будь-коли раніше, буде залучена до цього як наративного, так і ненаративного перцептивного досвіду.

Хронологічно спродукована в резиденції Art Prospect в Алмати за підтримки ArtsLink (США) для персональної виставки City Code в Almaty Art Center в рамках ARTBAT FEST 8 просторова інсталяція, що відсилає до 6-вимірного простору Калабі — Яу, експонувалася в Києві зі змінною підсвіткою в рамках проекту Terra Firma (кураторка — Катерина Підгайна) на ГОГОЛЬFEST'17 (17–24 вересня 2017 року), як об'єкт чистої форми на виставці «Нейронна мережа» (іл. 13) (куратори — Андрій Сидоренко, Ірина Яцик, Олександра Халепа) в Інституті проблем сучасного мистецтва НАМУ (13 грудня 2018 року — 19 січня 2019 року) і з відеомаппінгом (іл. 14) в рамках Carbon Media Art Festival (1–17 лютого 2019 року), де перетворилася на «портал у майбутнє» (іл. 15). Фестиваль, фокусуючись на майбутньому, по суті, провадив колективне мистецьке дослідження протилежностей: тіні й світла, душі й інтелекту, природи й цивілізації. Ідея фестивалю об'єднала контрасти в один загальний простір постійного руху й розвитку життя. Та інсталяції «Мікропласт. Еволюція» (Алли Сорочан та Таї Кабаєвої) і «Нейронна мережа» (Оксани Чепелик) проблематизували цей ідеалізований світ. VR-інсталяція «Мікропласт. Еволюція» стосувалася питання забруднення пластиком океану планети, а «Нейронна мережа» пропонувала замислитися над процесами, що формують майбутнє, апелюючи до концепції часопростору.

Концепція Carbon Media Art Festival звучить як «Мистецтво передбачає майбутнє». Інсталяція «Нейронна мережа» діє як портал у майбутнє, адже на нейронні мережі покладається функція прогнозування. Найпростіший варіант застосування штучних нейронних мереж у завданнях прогнозування — використання звичайного перцептрона з одним, двома, або трьома прихованими шарами. При цьому на входи нейронної мережі звичайно подається набір параметрів, на основі яких (на думку експертів) можна успішно прогнозувати. На виході зазвичай отримуємо прогноз мережі на майбутній момент часу.

ШНМ (штучні нейронні мережі) — математичні моделі, а також їхні програмні або апаратні реалізації, побудовані за принципом організації й функціонування біологічних нейронних мереж — мереж нервових клітин живого організму. Це поняття виникло при вивченні процесів,

19. Оксана Чепелик, проект «Мета-Фізичний Часо-Простір», Музей мистецтв Прикарпаття (Міжнародний фестиваль «Карпатський простір», Івано-Франківськ, 2019)

20. Оксана Чепелик, «Ольвійський мета-фізичний об'єкт», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», 2019

що протікають у мозку, й при спробі змоделювати ці процеси. Першою такою спробою були нейронні мережі У. Маккалока й У. Піттса. Згодом, після розробки алгоритмів навчання, отримані моделі почали використовувати з практичною метою: у завданнях прогнозування, для розпізнавання образів, у завданнях керування тощо. З точки зору кібернетики, нейронна мережа використовується в завданнях адаптивного керування і як алгоритми для робототехніки. З погляду розвитку обчислювальної техніки й програмування, нейронна мережа — спосіб розв'язання проблеми ефективного паралелізму. А з погляду штучного інтелекту, нейронна мережа є основним напрямком у структурному підході по вивченню можливості побудови (моделювання) природнього інтелекту за допомогою комп'ютерних алгоритмів.

3–5 травня 2019 року проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» демонструвався на Міжнародному фестивалі «Карпатський простір» в Івано-Франківську (іл. 16). Як зазначено у статті «Універсальна мова для комунікації. Настроєві нотатки», відкриваючи програму Art Space Міжнародного фестивалю «Карпатський простір», кураторка Наталя Сухоліт наголосила: «На Венеційській бієнале сучасне мистецтво експонується в соборах і церквах Венеції. На фестивалі проект відомої української мисткині Оксани Чепелик «Мета-Фізичний Часо-Простір» реалізовано в Музеї мистецтв Прикарпаття, що розмістився в культовій споруді. Сьогодні практики Венеційської бієнале втілюються в Івано-Франківську. Створювати імерсивне середовище Оксани Чепелик в такому музеї — це велике щастя і насолода» [17].

Музей мистецтв Прикарпаття знаходиться в Колегіальному фарному костелі Пресвятої Діви Марії — найдавнішій споруді м. Станіслава (нині Івано-Франківськ). Засновник міста Анджей Потоцький в 1661 році розпочав зводити «ідеальне місто» Станіслав за проектом Франсуа (Франческо) Корассіні з Авіньйона у формі шестикутника з додатковими бастеями, редутами і фортом, що оточував замок, і одночасно взявся за спорудження римо-католицького парафіяльного костелу. 1669 року він домігся піднесення ще дерев'яного костелу до рангу колегіати. Мурований костел споруджувався за проектом і під керівництвом французьких архітекторів Франсуа Корассіні та Кароля Бенуа протягом 1672–1703-го років. Постала барокова споруда у формі тринавної базиліки з трансептом. Просторові структури в проекті «Мета-Фізичний Часо-Простір», що злетіли в головному нефі колегіати, прозвучали потужним акордом в бароковому інтер'єрі з об'єктом «Нейронної мережі» у формі 6-вимірного простору Калабі — Яу в ценрі (іл. 17).

За виразом Ольги Стельмашевської, «…імерсивний візуальний проект Оксани Чепелик «Мета-Фізичний Часо-Простір» у Музеї мистецтв При-

21. Володимир Бахтов, **Тетяна Бахтова, Оксана Чепелик** проект «Ольвійські мета-фізичні об'єкти», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», 2019

22. Володимир Бахтов, **Тетяна Бахтова, Оксана Чепелик** проект «Ольвійські мета-фізичні об'єкти», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», 2019

карпаття… працює в культовій споруді — Колегіальному фарному костелі Пресвятої Діви Марії. Це ще й усипальниця Потоцьких. У головному нефі Чепелик розмістила свої невагомі об'єкти й пустила на них проекцію. Підкупольні образи раптом вступили в консонанс із бароковим інтер'єром, а центральний об'єкт — шестивимірний простір Калабі — Яу, підвішений під куполом, дивним чином злився в діалог зі скульптурами Йогана Георга Пінзеля, що експонувалися на виставці в Луврі. Вийшовши з костелу подумала щодо... Венеційської бієнале, бо, здається, все концептуальне відбулося в Станіславі: за набагато менші гроші — набагато більше змісту. В Чепелик справді все літало. Навіть тінь була, а не міфологема...» [18]. Зігмунд Фройд говорив, що інфантильні люди та суспільства схильні до міфологічного мислення. Вони вірять в дива. Фройд пов'язував це з нарцисизмом.

В нефі костелу були підвішені три просторові напівпрозорі структури різних конфігурацій фізичних об'єктів — від 6-вимірного многовиду Калабі — Яу до структур з елементами форм гелікоїдів (іл. 18), гіроїдів, поверхні Тольятті, — що вловлювали рухоме відеозображення, яке, втім, не зупинялося на структурі-екрані, а, множачись, проекціювалося на склепіння. Тобто просторові структури не просто кривизною своїх ліній і поверхонь були співзвучними бароковим курватурам костелу, а проявляли невидимий мікросвіт і, через людський вимір, пов'язували з макросвітом небесних кіл, сузір'їв і галактик (іл. 19). Наскрізне пронизування мікро-, макросвіту не тільки оприявнює панораму наукових знань, але й зони трансцендентного. Квантова фізика кидає найбільш серйозний виклик ньютоно-картезіанській механістичній моделі Всесвіту. Трансперсональні переживання ясно демонструють, що якимось незрозумілим поки чином кожен має доступ до інформації про весь Всесвіт, про все, що існує, кожен має потенційний емпіричний доступ до всіх його частин і в певному сенсі є одночасно всією космічною сіткою і безкінечно малою її часткою, окремою й незначною біологічною сутністю, квантова фізика має гіпотези, здатні пояснити цей феномен. У такий спосіб мистецькі роботи слугують порталами в естетичний метафізичний простір, що тягнеться далеко поза виміри нескінченності.

В інсталяції «Мета-Фізичний Часо-Простір» під час спеціальної нічної сесії, коли світло не проникало крізь вікна костелу, в темному музеї простір множиться і постає безкінечність. Дійство зачаровує, і глядачі описують побачене в термінах «космічного» простору (іл. 20). В зоні дії інсталяції на думку спадає образ старокитайської традиції, що його можна знайти в буддійській школі хуаянь [19, с. 93]; це холістичний погляд на Всесвіт, що втілює одне з найбільш глибоких

23. Володимир Бахтов, Тетяна Бахтова, Оксана Чепелик проект «Ольвійські мета-фізичні об'єкти», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», 2019

24. Володимир Бахтов, Тетяна Бахтова, Оксана Чепелик проект «Ольвійські мета-фізичні об'єкти», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», 2019

прозрінь, будь-коли досягнутих людським розумом. Мудреці школи хуаянь (японська традиція кегон і санскритська аватамсака) розглядають ціле, що охоплює всі всесвіти, як один живий організм, який включає взаємозалежні й взаємопроникаючі процеси становлення і нестановлення. А. М. П'ятигорський писав про повне знання — «знання, яке не знає часу власного існування, не знає фрагментації та зупинки, проривів та регресії» [20, с. 10]. Традиція хуаянь виражає цю ситуацію в наступній формулі: «одне в усьому; все в одному; одне в одному; все в одному». Сер Чарльз Еліот, цитуючи «Аватамсака-сутру», додає: «У кожній частці пилу присутня незліченна безліч Будд» [21, с. 5]. Свого часу імператриця Ву, яка виявилася не спроможною подолати складнощі хуаяньской літератури, попросила Фа Цанга, одного з засновників школи, дати їй практичну й просту демонстрацію космічного взаємозв'язку. Фа Цанг спочатку підвісив запалений світильник до стелі кімнати, уставленої дзеркалами, аби показати співвідношення єдиного і безлічі. Потім він помістив в центрі кімнати маленький кристал і, показавши, що все оточуюче відбивається в ньому, проілюстрував, як в граничній реальності нескінченно мале містить нескінченно велике, а нескінченно велике — нескінченно мале. Виконавши все це, Фа Цанг відзначив, що, на жаль, ця статична модель не спроможна відобразити віковічний, багатовимірний рух у Всесвіті і безперешкодне взаємне проникнення Часу і Вічності, а також минулого, сьогодення й майбутнього [22, с. 63]. Можливо, саме завдяки розробкам філософської школи хуаянь, чи кегон, тисячолітню східну філософську думку не скинуто з корабля історії, а вона й нині впливає на сучасне китайське мистецтво, чим запрошує сприймати мистецтво як територію пізнання.

Людські емоції генерують частоти. Якщо позитивні емоції — дружнє ставлення, співчуття, любов — продукують частоти з великим значенням (до 150 Гц), то негативні емоції випромінюють частоти з низьким значенням (3 Гц). Якщо раніше на планеті Земля для виживання було достатньо 9 Гц, то нині необхідно 15 Гц. Це і є той самий квантовий стрибок, про який говорять фізики і який припадає на наш час. Тобто, планета Земля виконує роль школи для людства. І якщо раніше подібні теорії відносились до езотеричних знань і підважувалися та відкидалися науковою думкою, то з появою холістичного погляду, а тим паче з розвитком квантової фізики й технологій, що здатні експериментально зафіксувати й порівняти фізичні частоти, науковці змушені залучити їх до свого наукового словника, а митцям відкрився широкий спектр даних для рефлексії, експерименту та інтерпретацій.

Такою зоною експерименту влітку 2019 року виявилася територія Національного історико-археологічного заповідника «Ольвія» — комплексу пам'яток відомого античного міста-держави Ольвії в Миколаївській області біля села Парутине на правому березі Бузького лиману в дельті Гіпаніса (Буга) та Борисфена (Дніпра) — для експонування в природному ландшафті авторського «Ольвійського метафізичного об'єкта» (іл. 21), а також у співпраці з митцями Володимиром Бахтовим і Тетяною Бахтовою виявилася придатною технологія гелі-ографіті для проявлення невидимого квантового мікросвіту та його структур (іл. 22–24).

Інтелектуальні вправи у справі формування смислів задля діалогу із соціумом є нагальними для світу мистецтва, адже для ЗМІ такий діалог перестає бути пріоритетним, аудиторія трактується суто маркетологічно — як «об'єкт обробки». Це все — величезна робота з підсвідомістю, яка не концептуалізується згідно з логікою, не вербалізується, це — управління на рівні масової психології. Тобто зараз насправді відбуваються дуже цікаві події. У 2019 році Україна знову опинилася в авангарді, як це було в 2014 році, в боротьбі за європейські цінності як фронтир, передній край оцієї глобальної війни за смисли, яку також програла. «Виявилося, що демократичні країни так само беззахисні перед новими технологіями, як і ми, так само піддалися маніпуляції й проголосували за Брексит, не усвідомлюючи, за що голосують, і тепер не знають, як із того виплутатися. В цій війні сильні сторони демократії використовуються агресивним режимом РФ проти неї. Свобода слова, виборів, референдумів — всі ті механізми, які були для суспільства ресурсом живлення, розвитку, прогресу, виїдаються зсередини — і стають знаряддям самогубства» [23]. Тому якщо нещодавно вважалося, що влада перед усім в руках у тих, хто контролює код, аналітику даних і потоки інформації, то нині стало зрозуміло, що тоталітарні режими спритно навчилися використовувати новітні технології не тільки задля маркетингових цілей, а для впливу на свідомість громадян не виключно в середині своїх країн, як в Китаї та РФ, але й на міжнародному рівні в демократичному світі, чим кремлівський режим блискуче користується і саме принцип свободи слова не дозволяє встановити запобіжники від цього впливу.

Тому тема «цікавих часів» з моменту її оголошення до відкриття Венеційської бієнале у травні 2019 року поступово демонструє дрейф до поняття «темних часів».

Арт-директор DEAC Петар Чукович, який був комісаром павільйону Югославії на Бієнале у Венеції 2001 року (а це він починав проект «Балканське бароко» з Мариною Абрамович, за який художниця отримала «Золотого лева» на 47-й Венеційській бієнале 1997 року), співкомісаром павільйону Чорногорії 2011 року, 12 років очолював Національний музей Чорногорії в Цетінє, наголосив, що проект за допомогою аудіовідеотехнологій творить імерсивне середовище, в якому, наче «вселенський розум говорить з людиною», де Україна є частиною цілого. Проект — про залученість і відповідальність.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі:

– Взаємодія між мікро- та макросистемами, між фізичними й соціальними світами досліджує різноманітність сучасних та історичних явищ.

– Проект «Мета-Фізичний Часо-Простір» — це не лише експонування об'єктів, а й досвід в цілому, який аудиторія отримує після його відвідування і, можливо, змінює свій погляд на світ.

– В цьому досвіді закодовані як естетичні, так і етичні імпульси.

– Залучення проекту, реалізованого на Сході, до національного культурологічного дискурсу сприятиме створенню більш повної картини українського сучасного мистецтва.

– Заглиблення у витоки східної філософської думки, її сплав з еманацією у творах сучасного українського мистецтва є основою для подальших мистецтвознавчих розвідок.

– В епоху, коли множинність правд відбивається в кривих дзеркалах медіа, інтелектуальні вправи і викриття — важливий навігатор для орієнтування на місцевості.

Література

1. Rugoff Ralph: May You Live in Interesting Times. URL: https://www.labiennale.org/en/art/2019/introduction-ralph-rugoff (last accessed: 09.10.2019).

2. Feiling Keith. The Life of Neville Chamberlain. Hamden, CT: Archon Books.1970. 475 p.

3. Knuth D. The Art of Computer Programming. Volume 2: Seminumerical Algorithms (3rd ed.). Boston, MA: Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc. 1997. 762 p.

4. Васильків Н. М., Васильків Л. О. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Основи алгоритмізації» спеціальність «Комп'ютерні системи та мережі». Тернопіль: Економічна думка, 2005. 32 с.

5. Fisher William F., Ponniah Thomas. Another World is Possible: Popular Alternatives to Globalization at the World Social Forum. L., 2003. 384 p.

6. Hansen Mark. New Philosophy for New Media. Cambridge, Mass.: The MIT Press, 2004. 333 p.

7. Хейзинга Йоган. Homo ludens; В тени завтрашнего дня. Человек играющий. Москва: Прогресс, 1992. 464 с.

8. Kroker Arthur, Weinstein Michael A. Data Trash: The Theory of the Virtual Classю. Montreal: New World Perspectives, 1994.

9. Савицкая Т. Культура электронной эры. URL: https://pda.litres.ru/tatyana-savickaya/kultura-elektronnoy-ery/chitat-onlayn/ (дата обращения: 09.10.2019).

10. Гакслі Олдос. Прекрасний новий світ // Всесвіт, 1994. № 5–6. С. 64–119; № 7; С. 96–135.

11. Малявин В. В. Чжуан-цзи. М.: Наука, 1985. 313 с.

12. Curie Marie. Nobel Lecture: Radium and the New Concepts in Chemistry, December 11, 1911 // The Nobel Prize: website. URL: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/chemistry/laureates/1911/marie-curie-lecture.html (last accessed: 09.10.2019).

13. Youngblood Gene. Expanded cinema. New York: E. P. Dutton & Co., 1970.

14. Чжуан Цзи // Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 712.

15. Douglas M. How Institutions Think. Syracuse, NY: Syracuse University Press, 1986. P. 154.

16. Волошина Л. Зеленський затьмарив всіх в українській політиці // InfoResist: інтернет-видання. 2019. 17 червня. URL: https://inforesist.org/ua/zelenspkyj-zatpmaryv-vsih-v-ukrayinspkij-polityczi (дата звернення: 09.10.2019).

17. Зьола Л. (2019). Універсальна мова для комунікації. Настроєві нотатки // Галичина: інтернет-ресурс газети. 2019. 10 травня. URL: https://galychyna.if.ua/analytic/universalna-mova-dlya-komunikatsiyi-nastroyevi-notatki/ (дата звернення: 09.10.2019).

18. Стельмашевська О. 17 миттєвостей «Карпатського простору» // День: электронна версія газети. 2019. 14 травня. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/17-mittyevostey-karpatskogo-prostoru (дата звернення: 09.10.2019).

19. Grof S. Beyong the Brain. New York: State University of New York Press, 1985. 497 p.

20. Пятигорский А. М. Мифологические размышления. Лекции по феноменологии мифа. М., 1996. С. 10.

21. Eliot C. Japanese Buddhism. New York: Barnes & Nobles, 1982. P. 5.

22. Franck F. Book of Angelus Silesius. New York: Random House, 1976.

23. Комар-Мацинська К. Серфінг крізь темні часи [Інтерв'ю з Оксаною Забужко] // Наше слово: інтернет-версія газети. 2019. №24. URL: https://www.nasze-slowo.pl/serfing-kriz-temni-chasi/ (дата звернення: 09.10.2019).

References

1. Rugoff Ralph: May You Live in Interesting Times. URL: https://www.labiennale.org/en/art/2019/introduction-ralph-rugoff (last accessed: 09.10.2019).
2. Feiling Keith. The Life of Neville Chamberlain. Hamden, CT: Archon Books.1970. 475 p.
3. Knuth D. The Art of Computer Programming. Volume 2: Seminumerical Algorithms (3rd ed.). Boston, MA: Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc. 1997. 762 p.
4. Vasy`l`kiv N. M., Vasy`l`kiv L. O. Oporny`j konspekt lekcij z dy`scy`pliny` «Osnovy` algory`tmizaciyi» special`nist` «Komp›yuterni sy`stemy` ta merezhi». Ternopil`: Ekonomichna dumka, 2005. 32 s.
5. Fisher William F., Ponniah Thomas. Another World is Possible: Popular Alternatives to Globalization at the World Social Forum. L., 2003. 384 p.
6. Hansen Mark. New Philosophy for New Media. Cambridge, Mass.: The MIT Press, 2004. 333 p.
7. Heyzinga Yogan. Homo ludens; V teni zavtrashnego dnya. Chelovek igrayuschiy. Moskva: Progress, 1992. 464 s.
8. Kroker Arthur, Weinstein Michael A. Data Trash: The Theory of the Virtual Classю. Montreal: New World Perspectives, 1994.
9. Savitskaya T. Kultura elektronnoy eryi. URL: https://pda.litres.ru/tatyana-savickaya/kultura-elektronnoy-ery/chitat-onlayn/ (last accessed: 09.10.2019).
10. Gaksli Oldos. Prekrasny`j novy`j svit // Vsesvit, 1994. # 5–6. S. 64–119; # 7; S. 96–135.
11. Malyavin V. V. Chzhuan-tszi. M.: Nauka, 1985. 313 s.
12. Curie Marie. Nobel Lecture: Radium and the New Concepts in Chemistry, December 11, 1911 // The Nobel Prize: website. URL: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/chemistry/laureates/1911/marie-curie-lecture.html (last accessed: 09.10.2019).
13. Youngblood Gene. Expanded cinema. New York: E. P. Dutton & Co., 1970.
14. Chzhuan Czzy` // Filosofs`ky`j ency`klopedy`chny`j slovny`k. Ky`yiv: Abry`s, 2002. C. 712.
15. Douglas M. How Institutions Think. Syracuse, NY: Syracuse University Press, 1986. P. 154.
16. Voloshy`na L. Zelens`ky`j zat`mary`v vsix v ukrayins`kij polity`ci // InfoResist: internet-vy`dannya. 2019. 17 chervnya. URL: https://inforesist.org/ua/zelenspkyj-zatpmaryv-vsih-v-ukrayinspkij-polityczi (last accessed: 09.10.2019).
17. Z`ola L. (2019). Universal`na mova dlya komunikaciyi. Nastroyevi notatky` // Galy`chy`na: internet-resurs gazety`. 2019. 10 travnya. URL: https://galychyna.if.ua/analytic/universalna-mova-dlya-komunikatsiyi-nastroyevi-notatki/ (last accessed: 09.10.2019).
18. Stel`mashevs`ka O. 17 my`ttyevostej «Karpats`kogo prostoru» // Den`: ǝlektronna versiya gazety`. 2019. 14 travnya. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/17-mittyevostey-karpatskogo-prostoru (last accessed: 09.10.2019).
19. Grof S. Beyong the Brain. New York: State University of New York Press, 1985. 497 p.
20. Pyatigorskiy A. M. Mifologicheskie razmyishleniya. Lektsii po fenomenologii mifa. M., 1996. S. 10.
21. Eliot C. Japanese Buddhism. New York: Barnes & Nobles, 1982. P. 5.
22. Franck F. Book of Angelus Silesius. New York: Random House, 1976.
23. Komar-Macy`ns`ka K. Serfing kriz` temni chasy` [Interv'yu z Oksanoyu Zabuzhko] // Nashe slovo: internet-versiya gazety`. 2019. # 24. URL: https://www.nasze-slowo.pl/serfing-kriz-temni-chasi/ (last accessed: 09.10.2019).

Чепелик О. В. **Проект «Мета-Физическое Время-Пространство» в алгоритме Венецианской биеннале**

Аннотация. Рассмотрен украинский проект «Мета-Физическое Время-Пространство» для привлечения его к национальному культурологическому дискурсу и осуществлен анализ тем, разработанных в нем, с учетом проекции этой проблематики на украинский и мировой контексты. Сопоставлены контексты, с которыми работает проект в Тайване, в Украине и в алгоритме Венецианской биеннале. Проект создан как продолжение долгосрочного проекта «Коллайдер», представленного в художественной резиденции Культурного парка Шаулонг в Тайване. Выявлена мультивекторность проекта и различные типы его связей с восточной философской мыслью, проявляющие продуктивные художественные стратегии и способствующие развитию современного искусства. Прослежена хронология возникновения, постепенного развития, презентации элементов и экспонирования проекта в рамках ARTBAT FEST 8 (Almaty Art Center, Алматы, Казахстан), проекта Terra Firma на ГОГОЛЬFEST'17, в полноформатном виде — в Галерее A13 Культурного Парка Шаулонг в г. Тайнане (Тайвань), фотографической части — в Галерее A4 в рамках TiFF-2019 (г. Тайнань, Тайвань), как объект чистой формы — на выставке «Анатомия симулякра» в ИПСИ НАИУ, с видеомаппингом — в рамках Carbon Media Art Festival — 2019 в Киеве, на Международном фестивале «Карпатский простор 2019» в Музее искусств Прикарпатья в Ивано-Франковске, на Международной конференции RIXC-2019 в Латвийском национальном художественном музее в Риге, в ландшафтных просторах Национального историко-археологического заповедника «Ольвия» и на выставке «Символизм» в Музее современного искусства Корсаков в Луцке в 2019 году. В эпоху, когда множественность истин отражается в кривых зеркалах медиа, интеллектуальные упражнения и разоблачения — важный навигатор для ориентирования на местности. Проект «Мета-Физическое Время-Пространство» разрабатывает проблематику Венецианской биеннале относительно глобальных вызовов, войны и мира, противостояния демократического и тоталитарного миров в эпоху алгоритма.

Ключевые слова: украинское искусство, Венецианская биеннале, алгоритмическое общество, искусство новых технологий, культурологический дискурс.

Chepelyk O. V. **Project «Meta-Physical Time-Space» in the Algorithm of Venice Biennale**

Abstract. The Ukrainian project «Meta-Physical Time-Space» is researchered to involve it in the national cultural discourse and an analysis of the themes developed within it is made, taking into account the projection of this issues on Ukrainian and world contexts. The contexts involved in the project in Taiwan, Ukraine and the Venice Biennale are mapped. The Ukrainian contemporary art project, created as a continuation of the long-term «Collider» project at the art residence of the Soulang Cultural Park in Taiwan, is analyzed. The multi-vector project and different types of connection with Eastern philosophical thought were revealed demonstrating productive artistic strategies and contributing to the development of contemporary art. The timeline of emergence, gradual development, presentation of elements and exposure of the project within the framework of ARTBATFEST 8 (Almaty Art Center, Almaty, Kazakhstan, 2017), GOGOLFEST'17 Terra Firma project, in full format at A13 Gallery of the Soulang Cultural Park, Tainan, with photographic part at the A4 Gallery at TiFF-2019, Taiwan, as a pure object at the «Anatomy of Simulacre» exhibition at Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine, with video mapping at the Carbon Media Art Festival — 2019 in Kyiv, at the «Carpathian Space» International Festival — 2019, at Art Museum of Prykarpattia in Ivano-Frankivsk, within the RIXC-2019 International Conference at the Latvian National Museum of Art in Riga, in the landscape of the «Olbia» National Historical and Archaeological Reserve and witin «Symbolism» exhibition at the Korsak's Museum of Contemporary Art in Lutsk in 2019. In an age, where the plurality of truths is reflected in the curves of media-mirrors, intellectual exercises and expositions are an important navigator for orientation. The «Meta-Physical Time-Space» project addresses the issues of the Venice Biennale on global challenges, war and peace, ongoing confrontation of democratic and totalitarian worlds in the era of the algorithm.

Keywords: Ukrainian art, Venice Biennale, algorithmic society, new technologies, cultural study discourse.